

6102 sayılı TTK'da
ve Uluslararası Konvansiyonlarda
Taşıma Sözleşmesi ve Taşıma
Senetleri (konışmento hariç)

Dr. Tur kay Özdemir
İ.Ü. Ulaştırma ve Lojistik Fakültesi
Öğretim Üyesi

TTK m.852 ve manası

- Özel hükümler
- Genel hükümler
- Kara taşıması hükümlerinin diğer taşımalar bakımından genel hükümler niteliği
- TTK m.902 ve devamının da bu görüşü destekler mahiyeti.

Taşıma Hukukunda Çerçeve Sözleşmelerin Yaygın Kullanımı

- TTK m.850 tanımlamasında taşıma sözleşmesi
- Çerçeve «lojistik hizmet ve taşıma sözleşmelerinin» taşıma sözleşmesi olup olmaması hususu
- Çerçeve sözleşme hükümlerinin münferit taşımalarda işlevleri.

Taşıma senedi - TTK m.856

■ a- Taşıma senedi

(1) Taşıma senedi taraflardan birinin istemi üzerine düzenlenir. Senet üç özgün nüsha olarak hazırlanır ve gönderen tarafından imzalanır. Gönderen, taşıyıcının da taşıma senedini imzalamasını isteyebilir. El yazısı ile imzalanmış taşıma senetlerinin suretlerindeki imza, damga veya mühür şeklinde ya da basılı olabilir. Bir nüsha gönderene aittir, diğeri eşyaya eşlik eder, üçüncüsü taşıyıcıda kalır. **TTK m.1526/2** ise bu noktada farklı bir düzenleme ile, her türlü taşıma senedinin e-imzalı veya sair yöntemlerle de imzasına izin vermektedir. Burada sadece nüshalar değil senedin aslını da öngören bir düzenleme söz konusudur.

Senetsiz mümkün mü?

(2) **Taşıma senedi düzenlenmemiş olsa bile**, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun iradeleri ile taşıma sözleşmesi kurulur. **Eşyanın taşıyıcıya teslimi**, taşıma sözleşmesinin varlığına karinedir.

Buna karşın KTK m.6 bakımından yani kamu otoritesi için taşımanın senetsiz yapılması mümkün değildir.

Senet-taşıma senedi kavramı

- HMK m.200 bakımından ispat aracı senetten söz etmek için yazılı metin artı imza unsurları aranacaktır. Zira bu husus TBK ile yazılı şekil başlığı altında ele alınmıştır.
- TBK m.14/1.fıkra *“Yazılı şekilde yapılması öngörülen sözleşmelerde borç altına girenlerin imzalarının bulunması zorunludur.”* ifadelerini taşımaktadır.
- İşte TTK m. 856 düzenlemesini değerlendirirken TBK m.14 göz ardı edilemez. Senet düzenlemek kavramı içerik ve imzayı kapsamaktadır.
- Gönderen taşıyıcıya düzenlediği senedi imzalatmazsa, kendisi eline ispat vasıtası da almamış olacaktır. Bu noktada taraflardan birinin istemi, gönderenin imzası ve sonra istenirse taşıyıcının imzası hususundaki düzenleme aslında yazılı sözleşme tanzimini anlatmaktadır.

Taşıma senedinin içeriği (TTK 857)

- (1) Taşıma senedi aşağıdaki kayıtları içerir:
 - a) Düzenlenme yeri ve tarihi.
 - b) Gönderenin adı, soyadı veya ticaret unvanı ve adresi.
 - c) Taşıyıcının adı, soyadı veya ticaret unvanı ve adresi.
 - d) Eşyanın teslim alınacağı yer ve gün ile teslim edileceği yer.
 - e) Gönderilenin adı, soyadı veya ticaret unvanı ile adresi.
 - f) Gerektiğinde bildirim adresi.
 - g) Eşyanın türünün olağan işareti ile ambalajının çeşiti ve tehlikeli mallarda bunlara ilişkin mevzuatta öngörülen, diğer durumlarda ise genellikle tanınan işaretleri.
 - h) Taşınacak paketlerin sayısı, işaretleri ve numaraları.
 - i) Eşyanın net olmayan ağırlığı veya başka şekilde beyan edilen miktarı.
 - j) Taşımanın yapılacağı süre.
 - k) Kararlaştırılan taşıma ücreti ve teslimde kadar ortaya çıkacak giderler ile taşıma ücretinin gönderenden başka biri tarafından ödenecek olması hâlinde buna ilişkin kayıt.
 - l) Teslimde ödemeli taşımalarda teslimde ödeme kaydı ve ödenecek tutar.
 - m) Eşyanın gümrük ve diğer resmî işlemlerine ilişkin talimatlar.
 - n) Varsa taşımanın üstü açık ya da örtülmemiş bir araçta veya güvertede yapılabileceğine ilişkin sözleşme.
- (2) Taşıma senedine tarafaların uygun gördüğü diğer kayıtlar da konulabilir.

Taşıma senedinin ispat gücü (TTK 858)

- (1) İki tarafça imzalanan taşıma senedi, taşıma sözleşmesinin yapıldığına, içeriğine ve eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alındığına kanıt oluşturur.
- (2) İki tarafça imzalanan taşıma senedi, eşyanın ve ambalajının, eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alındığı sırada, dış görünüşü bakımından iyi durumda bulunduğuna ve taşınan paketlerin sayısının, işaretleri ile numaralarının, taşıma senedinde yer alan kayıtlara uygun olduğuna karinedir;
- meğerki, taşıyıcı taşıma senedine haklı bir sebeple çekince koymuş olsun. Çekince, taşıyıcının, kayıtların doğruluğunu denetleyecek, uygun araçlara sahip olmadığı sebebine de dayandırılabilir.

İspat-karineler

- (3) Eşyanın net olmayan ağırlığı veya başka şekilde beyan edilen miktarı ya da taşınacak paketlerin içeriği, taşıyıcı tarafından denetlenmiş ve denetlemenin sonucu her iki tarafça imzalanan taşıma senedine yazılmışsa, bu yazı, ağırlığın, miktarın ve içeriğin, taşıma senedinde yer alan kayıtlara uygun olduğuna karinedir.
- (4) Taşıyıcı, gönderen istemde bulunmuşsa ve buna uygun araçları varsa, eşyanın ağırlığını, miktarını veya içeriğini denetlemekle yükümlüdür. Bu hâlde, taşıyıcı denetleme ile ilgili giderleri ister.

İhtirazi kayıtlar ve etkileri

- Görüldüğü üzere 2.fıkra gereği dış görünüş ve ambalaj özellikleri bakımından karine doğrudan oluşmaktadır. Aksinin ihtirazi kayıtla ispatı gerekir.
- Oysa 3.fıkarda miktar ve brüt ağırlık açısından öncelikle «taşıyıcının denetlemesi» ve denetleme sonucunun taşıma senedine kaydı gerekir. Yoksa sırf senette yazan miktar tek başına karine sağlamaya yetmemektedir. Denetim yoksa miktara ilişkin kayıt karine de oluşturmaz.
- Ancak uygulamada bu hususta da 2.fıkra ile aynı değerlendirme yönünde değerlendirmeler gözlenmektedir. Oysa miktarı kontrol imkanı yoksa ihtirazi kayıt olmasa da **paket sayısı dışında** miktar bakımından senedin karine sağlamayacağı açıktır.

- Bu durumda taşıma senedinde misli eşya tanımları bakımından kütle, uzunluk veya hacim ölçü birimleri ile tanımlı eşya bakımından bu taşıyıcı tarafından denetlenmiş ise çeki örneğin listesi ile teyit varsa taşıyıcı aleyhine delil oluşacak iken; böylesi bir kontrol yoksa paket sayısı ve işaretleri dışında senet kaydı miktarı ispat için taşıyıcı aleyhine karine oluşturmayacaktır.
- Taşınan yükün içeriği bakımından da kontrol edildiği sabit olmadıkça taşıyıcı aleyhine karine oluşmayacaktır.

Yük Senedi ve diğer senetler

- **Yük senedi:** Taşıma senedi düzenlenmemişse, gönderenin istemi üzerine taşıyıcı, eşya ve taşıma hakkında yeterli bilgileri içeren bir yük senedi imzalayıp gönderene vermek zorundadır (TTK 859).
- **Taşıma irsaliyesi:** Taşıma faaliyetinde bulunanların, taşınmasını üstlendikleri bir veya birden çok gönderilen ve gönderene ait aynı taşıtta, aynı zamanda taşınan eşya veya kargo için ilgili mevzuat hükümleri uyarınca taşımacı tarafından düzenlenen belgeyi (KTY m.4)
- **Sevk irsaliyesi:** Yurt içi taşımalarda, gönderen tarafından gönderilen eşya için düzenlenen; eşyanın içeriğini, ağırlığını, hacmini, paketleme veya ambalaj şekli ile gerçek değerini belirleyen ve gönderenin beyanına dayanan ilgili mevzuat hükümleri uyarınca düzenlenen belgeyi, (KTY m.4)

Taşıma Yöntemlerine Göre Taşıma senedi kavram kullanımları

- a- CMR-sevk mektubu-taşıma senedi
- b- Konışmento (Yükleme ve Teslim Konışmentoları)
- c- Hamule Senedi – CIM Belgesi
- d- Hava Yük Senedi - AWB
- e- Karma Taşıma Senedi –
- Master konışmento/taşıma senedi-Ara konışmento/taşıma senedi

CMR-Senedin içeriği

■ MADDE 6

1. Sevk mektubu řu bilgileri içerecektir :

- a) Sevk mektubu tarihi ve düzenleme yeri,
- b) Göndericinin adı ve adresi,
- c) Taşımacının isim ve adresi,
- d) Yükün yükleme yeri, tarihi ve boşaltma için belirlenen yer,
- e) Yükün gönderildiđi kişinin isim ve adresi,
- f) Yükün özelliğinin tarifi, ambalaj şekli ve tehlikeli yükler söz konusu olduğuunda bunların herkesçe anlaşılacak şekilde tarifi.
- g) Kaç parça olduğu ve bunların özel marka ve sayıları,
- h) Yükün brüt ağırlığı veya başka bir şekilde anlatılmış ise miktarı,
- i) Taşıma ücretleri (Taşıma bedeli, ek giderler, gümrük resimleri ve sözleşmenin aktinden teslim e kadar yapılan diğer ödemeler),
- j) Gümrük ve diğer formaliteler için gerekli direktif,
- k) Aksine bir madde bulunmasına rağmen, taşımanın bu anlaşma hükümlerine bağlı olduğu bildirir not,

Senedin İçeriği 2

- 2. Gerekli durumlarda sevk mektubu şu bilgileri de ayrıca içerecektir :
 - a) Aktarmaya izin verilmediğini belirten not,
 - b) Göndericinin ödemeyi kabul ettiği ödemeler,
 - c) Yükün tesliminde yapılacak ödentilerin miktarı,
 - d) Yük değerinin beyanı ve tesliminde özel faizi temsil eden miktar,
 - e) Yükün sigorta edilmesine dair göndericinin alıcıya vereceği direktif,
 - f) Taşımanın tamamlanması için anlaşmaya varılmış zaman süresi,
 - g) Taşımacıya verilen belgelerin listesi
- 3. Taraflar, yarar gördükleri diğer hususları da sevk mektubuna yazabilirler.

Uluslararasılık-Montreal

- Kalkış ve varış yerleri ülkesinin Montreal'e taraf olması (m. 1 / 2)
- İkinci bir ülkede Duraklama yeri olması
- Müteakip taşımaların tamamının uluslararası olması (m. 1/3).
- Devletlerin taşınması (m.2/1)
- Posta taşımaları (m.2/2): Posta idaresi ile taşıyıcı arasında uygulanır. Posta idaresinden hizmet alanlara uygulanmaz.

Hava yük senedi - Bilet

- Kalkış ve varış yerleri
- Duraklama yeri
- Yükün ağırlık miktarı
- Her bir bagaj için ayrı bir bagaj tanımlama fişi
- Ölüm, yaralanma ve bagaj zararları bakımından sorumluluk sınırlaması bildirimi
- Sair kayıtlar

Gönderen Tarafından Hazırlanması Gereken Belgeler

- Gümrük, polis ve diğer kamu otoriteleri için gerekli belgeler (Vize dahil)
- Bilgi ve belgelerin yokluğu, yetersizliği ve düzensizliği
- Taşıyıcının doğruluk ve yeterlilik incelemesi zorunluluğunun olmaması

CIM-Hamule Senedi

- Demiryolu ile Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesi ile Birleşik Hükümler (CIM) açısından da hamule senedi kıymetli evrak niteliğine sahip olmayıp, bu belge bir ispat senedi olarak düzenlenmiştir (CIM m.12).
- CIM m. 6 paragraf 2’de taşıma sözleşmesinin hamule senediyle belgeleneyeceği ortaya konulmuş; ancak, hamule senedinin yokluğunun, düzensizliğinin veya kaybının CIM kurallarının uygulanmasını etkilemeyeceği belirtilmiştir. Dolayısıyla gerek taşıma sözleşmesinin kurulmasında, gerekse CIM’in uygulama alanı açısından hamule senedinin kurucu fonksiyonu yoktur.
- Avrupa Birliği açısından, gümrük için zorunludur.
- Uluslararası taşıma birliklerinin önerdiği ve basmakta olduğu özel formatı vardır. Elektronik ortamda düzenlenebilir.

Hamule Senedinini İçeriği CIM m.7 §1

- Düzenlendiği yer ve tarih
- Gönderenin adı ve adresi
- Taşıma sözleşmesini akdeden taşıyıcının adı ve adresi,
- (c) bendinde belirtilen taşıyıcı değilse, yükün gerçekte teslim edildiği kişinin adı ve adresi,
- Yükün (taşınmak üzere) teslim alındığı yer ve tarihi
- Teslim yeri
- Gönderilenin adı ve adresi
- Yükün cinsinin ve ambalaj türünün adı, tehlikeli eşyalar için, Tehlikeli Eşyaların Uluslararası Taşınmasına İlişkin Yönetmelik'te (RID) öngörülen ifadesi,
- Koli adedi ve parça yüklerin tanımlanması için gerekli özel numaralar ve işaretler,

İçerik-2

- Tam vagonla taşıma durumunda vagon numarası,
- Kendi tekerlekleri üzerinde seyreden demiryolu aracı eşya olarak taşımaya verilmişse, numarası,
- Ayrıca, intermodal taşıma ünitesi durumunda, kategorisi, numarası veya tanımlanmaları için gerekli diğer nitelikleri,
- Yükün brüt ağırlığı veya başka şekillerde ifade edilen yük miktarı,
- Gümrük veya diğer idari makamlarca istenilen hamule senedine iliştirilmiş veya usulüne uygun şekilde belirtilmiş bir makamın nezdinde veya sözleşmede belirtilen bir organ nezdinde taşıyıcının tasarrufunda tutulmuş dokümanların detaylı dökümü,
- Gönderilen tarafından ödenmesi gerektiği ölçüde, taşımaya ait ücretler(taşıma ücreti, ek masraflar, gümrük vergileri ve sözleşmenin akdinden teslim kadar doğan diğer masraflar) veya masrafların gönderilen tarafından borçlanıldığını gösterir diğer tüm bilgiler,
- **Tüm aksi şartlara karşın, taşımanın CIM'e tabi olduğuna dair bilgi**

İçerik-3

- Ayrıca hamule senedi, gerektiğinde aşağıdaki bilgileri de içerebilir.
(CIM m.7 §2);
- Birbirini takip eden taşımacılar tarafından yapılan taşıma durumunda, taşıma belgesine kaydına izin vermiş olması halinde, eşyayı teslim etmesi gereken taşımacı,
- Göndericinin yüklendiği ücretler,
- Eşyanın tesliminde tahsil edilecek rambursman,
- Eşyanın beyan edilen değeri ve teslimde özel kıymeti temsil eden tutar,
- Taşımanın gerçekleştirilmesi için kararlaştırılmış süre,
- Kararlaştırılan güzergah,
- Nakliyeciyeye verilen 7 § 1 (n) bendinde belirtilmemiş belgelerin bir listesi,
- Göndericinin vagon üzerine vurduğu mühürlerin adedi ve adına ilişkin kayıtları. taraflar hamule senedine yararlı gördükleri diğer her tür bilgi

3- Refakat belgeleri

■ TTK 859'a göre:

“(1) Gönderen, eşyanın tesliminden önce, resmî nitelik taşıyan, özellikle gümrük işlemleri için gerekli bulunan bilgileri taşıyıcıya vermek ve söz konusu belgeleri taşıyıcının tasarrufuna bırakmak zorundadır.

(2) Taşıyıcı, kendisine verilen belgelerin zıyaından, hasarından veya yanlış kullanılmasından doğan zararlardan sorumludur; meğerki, zıya, hasar veya yanlış kullanma taşıyıcının kaçınamayacağı ve sonuçlarını önleyemeyeceği durumlardan kaynaklanmış olsun. Ancak, taşıyıcının sorumluluğu, eşyanın zıyaı hâlinde ödenecek miktarla sınırlıdır.”

Belgelerden Sorumluluk

- Refakat belgelerinin yanlış doldurulması,
- Belgeler arası uyumsuzluk-tutarsızlık,
- Belgelerin eksik olması gibi hususlardan istisnai durumlar dışında gönderen;
- Belgelerin emir ve talimatlara ve taşıma sözleşmesine aykırı - yanlış kullanılmasından ise taşıyıcı sorumludur.

TTK m.859, CMR m.11, CIM m. 15, Montreal m.16-refakat belgeleri

■ Başlıca Refakat Belgeleri şunlardır:

- a- A-tr/Eur-1
- b- Çeki listesi
- c- TIR karnesi
- d- Menşe belgesi
- e- Form-A
- f- Fatura-ticari satış
- g- Uygunluk belgeleri

- Teşekkürler
- Dr. Turkey Özdemir
- turkay@turkayozdemir.com
- www.turkayozdemir.com
- 0532 651 98 15